

Genius loci

СВІТЛО ГУСТИНИ

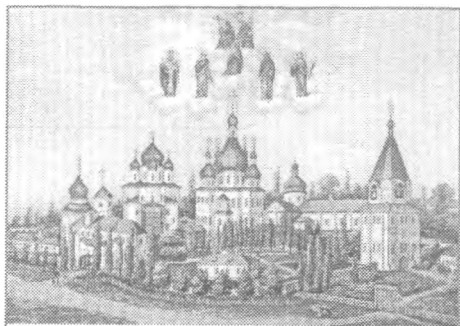
"Кожному чоловікові читанє гісторії ссть барзо потребно"

Густинський літопис

"Если вы, благосклонный читатель, любитель отечественной старины, то, проезжая город Прилуки, Полтавской губернии, советую вам остановиться на сутки в этом городе, а если это случится не осенью и не зимою, то можно остаться и на двое суток. И, во-первых, познакомиться с отцом протоиереем Илиею Бодянским, а во-вторых, посетите с ним же, отцом Илиею, полуразрушенный монастырь Густыню, по ту сторону реки Удай, верстах в трех от г. Прилуки. Могу вас уверить, что расквашаться не будете. Это настоящее Сен-Клерское аббатство..."

Так розпочинається повість Тараса Шевченка "Музикант", яку він писав на засланні, згадуючи свої мандри Україною в 1843 - 1845 роках. У Густині Шевченко побував улітку 1845-го: зайнятий ідеєю створення альбому "Живописна Україна", він подався в цей куточок тодішньої Полтавської губернії як художник і член археографічної комісії, пам'ятаючи водночас, що кілька місяців тому в монастирському склепі поховали князя Миколу Григоровича Репніна, в яготинському маєтку якого поет не раз знаходив душевну втіху. Про пораду Тараса Шевченка пам'ятає далеко не кожен, проте Густинь, зустрівши своє 400-ліття, переживає нині світлу добу ренесансу і паломництва...

ЧЕРНЕЦЬ

Густинський монастир

Славетний Густинський монастир розташувався у мальовничій місцині, що оточена, як півострів, водами річки Удай, серед тиші неподалеких лісів ось уже чотири століття. Ієросхимонах Йоасаф, який заснував його ще 1600 року разом із двома іноками, знав, що вибирав: подорожній, який прибуде до цих святих місць, почуватиметься тут так, наче він присутній при сотворенні світу. Перво-

зданність, краса, самотина... Він чимало побачив світу, той ієросхимонах Йоасаф. Побував на Афонській горі, потім поселився у Києво-Печерській лаврі, відновлював Межигірський монастир... Задля поширення благочестя та слави Божої, заради чернечого життя та спасіння вирішено було встановити на Густинському півострівці хрест, який би вістив усьому довколишньому люду: тут буде монастир. Минуло кілька років - і на береговому вигині виросла дерев'яна церква, з'явилася братія. Старця Йоасафа, який прийняв схиму, обрали настоятелем. Він ще встигне побувати на Волині у князя Михайла Вишневецького, який видасть монастирю грамоту на володіння Густинню, а також землями довкола неї, лісами, ставками та іншими угіддями...

ІМЕНА

1639 року обитель відвідав Київський митрополит Петро Могила. Побачив він понижену жорстокими пожежами обитель, яка, проте, мусила відродитися з попелу. З іменем митрополита Могили й пов'язано перше відродження монастиря. Ще раз вогонь спустошить його 1671 року. Але й цього разу Густинська обитель воскресне. Гетьман Іван Самойлович на власний кошт збудує кам'яну п'ятикупольну Троїцьку церкву, яку освятить архієпископ Чернігівський Лазар Баранович, чие ім'я належить добі українського бароко з його "поезією сновидінь і марень".

Серед тих, кого архієпископ Петро Могила зустрів у Густині, був й ієродиякон Димитрій. Збіжить час - і церква зачислить його (тепер уже

митрополита Димитрія Ростовського!) до лику святих і називатиме своїм світильником. А сан ієромонаха Димитрій отримав від Лазаря Барановича все того ж 1675 року в Густині, коли освячувалася Троїцька церква... При вході до неї свого часу можна було побачити великі фрески із зображеннями Михайла Вишневецького та Івана Самойловича. На хорах - портрет когось із роду Горленків, серед кількох поколінь яких були й прилуцькі полковники, й наказний гетьман, і єпископ білгородський Йоасаф, і культуролог та критик Василь Горленко... Спустившись у підземелля під Троїцькою церквою, можна побачити склепи: тут - сімейні усипальні Горленків та Маркевичів (найвідоміший із них - Микола Маркевич, український історик, автор "Истории Малороссии" у п'яти томах). До кінця XVIII ст. Густинський монастир мав славу "другої Лаври". Славу ж, як відомо, творять люди, подвижники духу.

ЛІТОПИС

Один із таких подвижників у 1623 - 1627 роках склав "Густинський літопис". Є версія, що виконав цю велику працю Захарія Копистенський, церковний і культурний діяч. Йому начебто належить авторство першої редакції літопису. Другу ж здійснив ієромонах Лосицький, переписавши й доповнивши те, що було створено попередником. По суті, в Густинському монастирі писалася хроніка історичних подій на українських землях від найдавніших часів аж до 1597 р. Автори "кройніки" залишили для нащадків оповідь про внутрішнє становище України, походження козаків, набіги татар і турків, про політику Московії, Литви, Польщі й Туреччини щодо України... Завершується літопис оцінкою подій, пов'язаних із унією 1596 року...

Літопис сповнений патріотичного духу. В ньому не раз висловлюється вічна думка про те, що знання історії свого народу запалює в людині почуття любові до рідної землі. "Кожному чоловікові читане гісторії барзо потребно", - повчав літописець, викладаючи свою хроніку українською мовою, близькою до тодішньої народної мови... В сучасних енциклопедіях і довідниках можна знайти посилання на видання "Густинського літопису", яке датується ще... 1845 роком! Другий том "Полного собрания русских летописей", Санкт-Петербург... А де ж сучасні його видання в корпусі вже українських літописів? Десять на початку 1990-х невтомний Валерій Шевчук підготував (переклавши сучасною мовою й прокоментувавши) ошатне видання "Літопису Самійла Величка", але й "Густинський літопис" нам, українцям, мати "барзо потребно"...

КНЯЗЬ РЕПНІН

*Густинська чудотворна ікона
Божої Матері*

З 1793 р. в історії Густинського монастиря починається півстолітня чорна смуга. За Катерини II він був закритий, а час завдав обителі тяжких ран. Нове відродження стало можливим тільки в 40-і роки XIX ст. Архієпископ Полтавський Гедеон звернувся до пастви із закликом повернути монастирю життя. Потрібні кошти було зібрано, Святійший Синод видав указ про відновлення й відкриття Густинського монастиря, і 15 травня 1844 р., в день Святої Трійці, відбулися урочистості. Серед тих, хто приїхав того дня до Густині, був, напевно, й князь Микола Григорович Репнін, колишній генерал-губернатор Малоросії, який мешкав у своєму маєтку в Яготині. Густинь відновлювалася за його фінансового сприяння - князь знав, що людина залишає по собі пам'ять добрими спра-

вами. А крім того, заповідав, щоб поховали його у склепі під Успенською церквою, збудованою на території монастиря гетьманом Іваном Мазепою. Згодом тут облаштують родову усипальню Репніних. Коли в січні 1845 р. Миколи Григоровича не стало, його вдова Варвара Олексіївна (до речі, онука гетьмана Кирила Розумовського) подбала, щоб храм прикрасив новий іконостас... Тут же знайдуть вічний спочинок і численні нащадки Репніних... Втім, спокій і Репніних, і Горленків, і Маркевичів буде брутално порушено після жовтневого перевороту 1917 р. Монастир проіснував до 1924-го, - а потім почалося те, що Ф.Достоевський називав "бісівщиною". З обителі зробили колонію для безпритульних. Руйнівна стихія прокотилася по Густині: храми пограбовано, ікони понищено... Добралися й до склепів. Домовину з прахом князя викинули; комусь, кажуть, дісталися чоботи Репніна (кітель - зітлів), кістки й череп розкидали невідомо де. Усипальню перетворили в погріб.

У 1930-ті роки Густинські храми могли б злетіти в повітря, якби не зусилля професора Миколи Макаренка та інших учених. На трапезній Михайлівського Золотоверхого в Києві кілька років тому встановили меморіальну дошку на честь професора Макаренка, який намагався врятувати собор.

ВОСКРЕСІННЯ

*Свято-Троїцький
собор*

На початку 1990-х монастир нагадував страшну пустку, велику руїну. У виданому до його 400-ліття буклеті є фотографії, які начисто свідчать, у що перетворилася за радянських часів ця історико-культурна пам'ятка. Кілька десятиліть на території монастиря розміщувався психоневрологічний диспансер...

Лише в роки війни монахи знову повернулися в Густинь, щоб посеред хрущовської "відлиги" не зі своєї волі покинути її. Нове, тепер уже четверте, відродження почалося 1993 року, коли в Густині відновився жіночий монастир. За вісім років вдалося зробити багато. Відреставровано чотири храми, п'ятий стоїть у риштовинні. Настоятелька ігуменя Віра охоче розповідає про справи господарські: маємо 100 гектарів землі, дещо із сільськогосподарської техніки, пасіку, сінокіс, пташник, худобу, теплиці. В обителі

- сорок сестер. Обличчя їх переважно молоді, навіть юні. Сама ігуменя Віра має - крім духовної - ще й економічну освіту. Я не розпитував, яка з них перша, - яке це має значення? З усього видно, що монастирю з настоятелькою пощастило. Життя відчувається в усьому: і в акуратно складеній цеглі та дошках, і в куполах, які оновлюються, і в робочому ритмі сестер, і в енергійній інтонації ігумені, після годинного спілкування з якою розумієш, що радіотелефон в її руці, - не розкіш, а службова необхідність. "Що подарували, те й маємо", - усміхається настоятелька.

Вона запрошує гостей до "нашої тепленької церкви", і ми потрапляємо до того самого храму, під яким упокоїлися були князь Репнін та

його рідні. З Густинської Чудотворної ікони на нас дивиться Богоматір із дитям, що в лівій руці тримає Євангеліє, джерело духовного світла. Цю ікону називають Ярмарковою, бо щороку, 28 серпня, коли на монастирській площі збирається ярмарок, її обносять навколо майдану і встановлюють у спеціальній каплиці...

Разом з ігуменею та послушницею спускаємося до усипальні Репніних. І тут уже попрацювали добрі руки нових господарів. Склепи відновлено. Прахи, звісно, ніхто не поверне, зате уламки мармурових плит з іменами Репніних акуратно зібрано, скріплено і встановлено на старих місцях, де їм і належить бути.

... А по той бік Удаю зеленіє ліс. Весна трохи запізнилася, але тепер уже видно, що вона входить у свої права. Гріє сонечко, як в українській веснянці. Плеться світло з небес. Світиться погляд Богоматері з Густинської чудотворної ікони, який - віриться - уже ніколи не обірве темрява...

Володимир Панченко

ОБИТЕЛЬ БОЖА НАД ДЕСНОЮ

Від старовинного монастиря, початки якого губляться в літописних завіях часу, тут залишилися понівечена дзвіниця, будинок ігумена, рештки мурів, дві здичілі грушки з колись розкішного монастирського саду та високе небо, яке, здається, ще тримає на собі молитви насельників. І серед них - ігумена Дмитрія Туптала, який згодом увійде в православну історію України і Росії під ім'ям митрополита Ростовського. Тут він почав писати знамениті житія святих - "Четьї-Мінеї", сюди він погодився піти ігуменом у відповідь на настійливі прохання преосвященнішого Лазаря Барановича, митрополита Чернігівського, Новгородського і всієї Сівери. Віддаленість Максаківського монастиря від зваб світу цього і стала причиною, з якої син 90-літнього козацького сотника Туптала погодився прийняти ігуменський сан.

Місця тут і зараз гарні. Небо, простір Придесення, намолені руїни знову кличуть до молитви. Тому і перший молебень до святого Дмитрія Ростовського, відслужений тут священником Євгеном Ордою за участі іподиякона Сергія Зезуля, був тут природнім, як ця земля. З благосло-